

Mektup/Letter

ÇILDIRIGİDEREN İLAÇ TEDAVİSİNDE MALİYETİ YENİDEN DÜŞÜNMEK: TÜRKİYE'DE KULLANILAN İLAÇLARIN 2020 YILI ORTALAMA TEDAVİ MALİYETİ

Sayın Editör,

Çıldırıyla (psikoz) giden ruhsal bozuklukların tedavisinde kullanılan çıldırığideren (antipsikotik) ilaçların (ÇGİ/API) maliyetlerine tedavi kılavuzlarında değinilmektedir (APA 2021, NICE 2014). Amerikan Psikiyatri Birliği her uzmanın ülkesinin ve yaşadığı bölgenin kural ve koşullarına göre karar vermesi gerektiğini belirtirken Ulusal Sağlık ve Klinik Mükemmellik Enstitüsü ilaç maliyetlerinin tedavi sürecinde mutlaka dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Klasik ya da birinci kuşak olarak bilinen çıldırığideren ilaçlar (BÇGİ/BAPİ) etki düzeneği biraz farklı olan ve sonradan ilaç pazarına giren atipik ya da ikinci kuşak olarak bilinen çıldırığideren ilaçlara (İÇGİ/İAPİ) göre satış fiyatları açısından görece daha ucuzdur. İki ilaç grubu arasındaki fiyat farkı kimileyin o kadar büyük olabilmektedir ki ikinci kuşak bir ilacın kullanımında bazen maliyetinin yararına değip değmediğini düşünmek gerekebilmektedir. Birinci kuşak ya da ikinci kuşak ÇGİ kullanımına karar verirken hastanın tedaviye uyum düzeyi, yan etkilerin ortaya çıkma olasılığı, yan etkilerin beden sağlığı ve tedaviye uyum üzerine olası etkileri, maliyetin karşılanıp karşılanmaması gibi çok yönlü değerlendirme yapılması gerekmektedir. Ruh sağlığı ve hastalıkları uzmanları için ilaç seçimini belirleyen en önemli ölçüt doğaldır ki kullanılan ilacın uzun sürede ortaya çıkaracağı çok boyutlu yarar/zarar oranı olacaktır.

Ekonomik göstergeler açısından durumu parlak olmayan ve ilaç hammaddesini yurt dışından alan ülkemizde ÇGİ maliyet hesabının önemszenmesi gerektiğini düşünüyoruz. Çünkü ilaç maliyetleri Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde

çıldırıyla giden ruhsal bozuklukların doğrudan tedavi maliyetinin önemli bir kısmını oluşturmaktadır (Yıldız ve Cerit 2006). Tedavinin ana bileşeni olarak ÇGİ kullanılan hastalıkların maliyet hesaplamaları yapılırken işe yarayabileceği düşüncesiyle 2020 yılında kullanımda olan ÇGİ'lerin kutu fiyatları üzerinden birim (mg) fiyat hesaplaması yaparak, günlük ortalama doz kullanımıyla yıllık ortalama ilaç maliyetlerini çıkardık. Günlük tedavi dozu hastalığın evresine ve hastanın bireysel özelliklerine göre değişmekle birlikte burada sürdürüm tedavisi için önerilen ortalama dozlar kullanıldı (Öztürk ve Uluşahin 2018). 2020 yılının Eylül ayında Türkiye ilaç pazarında bulunan ilaçların kutu fiyatı (İlaç Fiyatları 2020) üzerinden elde edilen birim fiyatla ortalama sürdürüm tedavi dozu kullanıldığı varsayılarak yapılan günlük ve yıllık maliyet hesapları Tablo 1'de gösterildi. Benzer bir çalışma 2005 yılında da yapılmıştı (Yıldız 2005). Bu yazının amacı 15 yıl arayla Türkiye ilaç pazarında bulunan ÇGİ'lerin ortalama maliyetlerinin yeniden belirlenmesi ve maliyet/etkinlik çalışmaları açısından uzmanların dikkatine sunulmasıdır.

2005 yılındaki maliyetler incelendiğinde BÇGİ'lerin yıllık maliyetlerinin 450 TL civarında olduğu, İÇGİ'lerin ağızdan kullanılan preparatlarının yıllık maliyetinin ise ortalama 2.500 TL (birinci kuşağa göre 5 kat fazla) olduğu görülmektedir. 2005 yılında kas içi (Kİ) uygulama olanağı veren tek bir depo İÇGİ vardı (risperidon consta), onun da ortalama yıllık maliyeti 5.400 TL olup tablet formuna göre (1.700 TL) 3 kat fazla idi. 2005 yılında ikinci kuşak depo ÇGİ olan risperidon consta birinci kuşak depo ilaçların fiyatlarıyla (flufenazin = 380 TL, flupentiksol = 876 TL, zuklopentiksol = 730 TL) karşılaştırıldığında maliyet farkı 6-14 kat idi. Birinci ve ikinci kuşak depo ÇGİ maliyeti arasındaki ortalama 10 katlık bu fark dikkate değer bir fark idi. 2020 yılında da bu farkın (risperidon consta = 10.807 TL, flufenazin = 916 TL, flupentiksol = 1.007 TL, zuklopentiksol = 2.372 TL ve haloperidol dekanat 237 TL) değışmediği görülmektedir. 2020 yılında

Tablo 1. Türkiye’de 2020 Yılı Eylül Ayında İlaç Pazarında Bulunan Çıldırığideren İlaçların Mevcut Preparatları, Kutu Fiyatları, Sürdürüm Tedavisi Açısından Günlük ve Yıllık Maliyetleri

Nu	Jenerik ad	Ticari ad	Preparat (mg)	TAD	Fiyat#	TL/Mg	OD/g	Mal/g	Mal/yıl	2005**
1	Haloperidol	Norodol	5, 10, 20 tb	5/50	17,57	0,070	5	0,35	127	26
			5, 10 amp	5/5	5,35	0,214	5	1,07	390	-
			50, 150 depo	50/1	9,80	0,196	1/15*	0,65	237	-
2	Klorpromazin	Largactil	25,100 tb	100/30	17,92	0,006	300	1,79	653	197
3	Flufenazin	Prolixin	25 depo	25/1	17,57	0,703	1/7*	2,51	916	380
4	Trifluperazin	Stilizan	1, 2, 5 drj; 1 amp	5/30	14,52	0,096	10	0,97	354	91
5	Pimozid	Nörofren	2 tb	2/30	19,33	0,322	4	1,29	470	365
6	Flupentiksol	Fluanxol	3 drj	3/50	65,75	0,438	6	2,63	960	526
			20 depo	20/1	19,33	0,966	1/7*	2,76	1.007	876
7	Zuklopentiksol	Clopixol	2, 10, 25 tb	2/50	38,65	0,386	20	7,72	2.817	701
			200 depo, 50 acu	200/1	45,55	0,227	1/7*	6,50	2.372	730
8	Sulpirid	Dogmatil	200 tb	200/24	23,15	0,005	600	3,00	1.095	876
9	Amisulpirid	Solian	200 tb	200/60	146,92	0,012	600	7,20	2.628	2.387
10	Ketiapin	Seroquel	25, 50, 100, 200, 300, 400 tb	300/30	137,17	0,015	600	9,00	3.285	2.628
11	Klozapin	Leponex	25, 100 tb	100/50	32,56	0,006	400	2,40	876	1.898
12	Olanzapin	Zyprexa	5, 10, 20 tb	10/28	152,96	0,546	10	5,46	1.992	2.606
13	Ziprasidon	Zeldox	20, 40, 60, 80 tb	60/56	189,89	0,056	120	6,72	2.452	3.541
14	Sertindol	Serdolect	4, 12, 16, 20 tb	16/28	453,53	1,012	16	16,19	5.909	-
15	Risperidon	Risperdal	1, 2, 3, 4 tb; 1 sol	2/20	20,34	0,508	4	2,03	741	1.719
		Ris. Consta	25, 37,5, 50 depo	37,5/1	444,17	11,840	1/15*	29,61	10.807	5.402
16	Paliperidon	Invega	3, 6, 9 tb	6/28	213,15	1,268	6	7,61	2.777	-
		Xeplion	50, 75, 100, 150 depo	100/1	1161,56	11,615	1/30*	38,72	14.132	-
		Trevicta	175, 263, 350, 525 depo	350/1	3426,95	9,788	1/90*	38,08	13.899	-
17	Aripiprazol	Abilify	5, 10, 15, 20 tb; 1 sol	20/28	113,25	0,404	20	8,08	2.949	-
		Abilify Main.	400 depo	400/1	971,17	2,420	1/30*	32,37	11.815	-

TAD: Temel alınan değer (mg cinsinden preparat ve kutu içindeki sayı), Fiyat#: Temel alınan değer TL olarak kutu fiyatı, TL/mg: Miligramın Türk lirası cinsinden değeri, OD/g: Günlük ortalama doz, Mal/g: TL cinsinden günlük maliyet, Mal/yıl: TL cinsinden yıllık maliyet, mg: Miligram, tb: Tablet, drj: Draj, amp: Ampul, acu: Acuphase, g: Gün, TL: Türk lirası, *7,15,30 ya da 90 günde bir depo ampul şeklinde, **2005 yılına ait TL olarak yıllık maliyet.

BÇGİ’lerin ağızdan kullanım preparatlarının ortalama yıllık maliyeti 925 TL iken İÇGİ’lerin ağızdan kullanılan formlarının ortalama yıllık maliyeti 2.580 TL’dir. Ağızdan kullanılan ÇGİ’lerin birinci ve ikinci kuşak olanları arasında 2005 yılında görülen 5 katlık fark 2020 yılında 2,5 kate düşmüştür. Açıkça görülmektedir ki 2005 yılında birinci ve ikinci kuşak ilaçların ağızdan kullanılanlarının maliyeti arasındaki fark 2020 yılında yarı yarıya azalırken Kİ uygulanan depo preparatların maliyetleri arasındaki fark değişmemiştir.

2005 yılında ortalama dolar kuru 1,34 TL, 2020 yılında ise 7,02 TL’dir (T.C. Merkez Bankası Döviz Kurları). Dolar kurunda görülen yaklaşık 5 kat artışın bütün ilaç fiyatlarına aynı şekilde yansımadağı anlaşılmaktadır. Örneğin, haloperidol, klorpromazin, flufenazin, trifluperazin ve zuklopentiksol fiyatlarında yaklaşık 3-4 kat artış söz konusu iken pimozid, flupentiksol, sulpirid, amisulpirid ve ketiapinde iki katına varmayan bir artış, klozapin, olanzapin, ziprasidon ve risperidon tablet formunda ise düşüş olmuştur. Risperidon consta’nın fiyatında da iki katı bir artış görülmektedir. İlaçların 2005 ve 2020 yıllarındaki fiyat değişimleri 500, 1.000, 2.000, 3.000 ve 5.000 TL’lik dilimler halinde Tablo 2’de gösterildi. Tabloda bazı ilaçların yıllık maliyet açısından üst fiyat dilimine geçtiği görülürken bazılarının alt fiyat dilimine düştüğü dikkat çekmektedir.

2005 yılında Türkiye ilaç pazarında bulunmayan ikinci kuşak çıldırığideren uzun etkili (depo) ilaçların (UE-İÇGİ/UE-İAPİ) fiyatları ise diğerleriyle kıyaslandığında oldukça yüksektir. 2020 yılında risperidon consta dahil hepsinin yıllık maliyeti 10 bin TL’nin üzerindedir.

Fiyat artışında dolar kurundan daha çok ilacın pazarda istenir/aranır/yeni/çalışılıyor olmasının etkili olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin, BÇGİ’lerde belirli oranda artış görülürken İÇGİ’lerden bazılarında (sulpirid, amisulpirid, ketiapin tablet) düşük oranda artış olmuş bazılarında ise (klozapin, olanzapin, ziprasidon, risperidon tablet) fiyat düşüşü olmuştur. Fiyat değişimleri üzerinde, bu dönemde eşdeğer ilaçların pazara girmesinin etkisi olabileceği de hesaba katılmalıdır. 2005 yılında risperidon constanın yıllık maliyeti tablet formuna göre (1.700 TL’ye karşılık 5.400 TL) yaklaşık 3 kat fazla iken 2020 yılında bu farkın 14 katına (742 TL’ye karşılık 10.807 TL) çıkmış olması dikkat çekicidir.

2005 yılında en düşük günlük maliyetle (0,07 TL) en yüksek günlük maliyet (14,80 TL) arasındaki fark 211 kat iken (Yıldız 2005), 2020 yılında bu fark 111 kate (0,35 TL’ye karşılık 38,72 TL) düşmüştür. Yine de çok büyük bir fark değil mi? Ağızdan kullanılan BÇGİ fiyatları ile İÇGİ fiyatları arasında 2005 yılındaki fark 2020 yılında yarı yarıya azalmış görünüyor. 2020 yılında genel olarak gerek birinci kuşak gerekse

Tablo 2. Çıldırığideren İlaçların Günlük Standart Ortalama Doz Kullanımıyla Hesaplanan Yıllık Maliyetlerinin Belirli Fiyat Aralıklarında 2005 ve 2020 Yılı Karşılaştırması

Fiyat aralığı (TL)	2005 yılı	2020 yılı
500 ↓	Haloperidol tb, amp, Trifluoperazin drj, Klorpromazin tb, Pimozid tb, Flufenazin depo	Haloperidol tb, amp, depo, Trifluoperazin drj, Pimozid tb
500-1.000	Flupentiksol drj, depo, Zuklopentiksol tb, acu, depo, Sulpirid tb	Klorpromazin tb, Flufenazin depo, Flupentiksol drj, depo, Klozapin tb, Risperidon tb
1.000-2.000	Klozapin tb, Risperidon tb	Olanzapin tb, Sulpirid tb
2.000-3.000	Amisulpirid tb, Olanzapin tb, Ketiypin tb	Zuklopentiksol tb, acu, depo, Amisulpirid tb, Ziprasidon tb, Paliperidon tb, Aripiprazol tb
3.000-5.000	Ziprasidon tb	Ketiypin tb
5.000-10.000	Risperidon consta	Sertindol tb
10.000 ↑		Risperidon consta, Paliperidon aylık, Paliperidon 3 aylık, Aripiprazol maintana

tb: Tablet, drj: Draje, amp: Ampul, acu: Acuphase

ikinci kuşak olsun ağızdan alınan ilaçların ortalama günlük tedavi maliyeti 3 TL (Kİ uygulanan BÇGİ'ler için de yaklaşık aynı) iken UE-İÇGİ'lerin günlük maliyeti 33 TL civarındadır. Yaklaşık 11 kat maliyet farkı görülmektedir. Bu fark haloperidol dekanolat özelinde düşünüldüğünde 50 kata çıkmaktadır. Buradan şu yargıya varılabilir: UE-İÇGİ'lerin tercih edilmesi için en az 11 kat yüksek maliyeti göze alıracak bir değerde olması gerekir. Özellikle tedaviye uyumsuz ve depo BÇGİ'lere uyum sağlamayan hastalar için bu maliyet göze alınabilir, alınmalıdır da. Çünkü klinisyenler için çıldırının bireysel, ailesele ve toplumsal boyutlarda çok yönlü yıkıcılığını önlemek birinci derecede önemli görev olmalıdır. Bu durumda maliyet hesabı yapmak öncelikli düşünce olmamalıdır. Ancak tedaviye uyumsuz hastaların süreç içerisinde hastalıklarını anlayıp sonuçlarıyla birlikte tutarlı değerlendirme yapabilme yetisi kazandığı da bilinmektedir. Altı ay ya da bir yıl süreyle Kİ ilaç kullanan bir hastanın, bu yönde bir ruhsal tedavi çalışması da yapıldıysa, bu sürede içgörü kazanması ve tedaviye uyum düzeyinin artması büyük olasılıkla gerçekleşmektedir. Bir yıllık Kİ uygulamanın ardından hastanın ağızdan tedaviye uyum sağlayıp sağlamayacağı yeniden değerlendirilmeli ve ağızdan tedaviye geçilmesi düşünülmelidir. Eğer hastanın ağızdan tedavi uyumunda herhangi bir sorun yaşanmazsa, bu geçişle birlikte tedavi maliyetindeki kazancın yılda en az 11 kat olacağı dikkate alınmalıdır. Doğaldır ki kimi hastalar için yıllarca Kİ uygulama yapmak gerekecektir. Dahası UE ilaçlarının aylık uygulama biçiminden üç aylık kullanım biçimlerine geçmenin gerektiği hastalar da olacaktır. Ancak UE ilaç kullanan çoğu hastanın bir süre sonra bu tür kullanıma gereksinim duymayacağını, alanda bir çalışma bulunmamakla birlikte, klinik uygulamalarımızdan yola çıkarak söyleyebiliriz.

Bu yazıyla alanda çalışan uzmanların çıldırı belirtileri olan hastalıkların tedavisinde kullanılan ilaçları yazarken, ilaç yan etkilerini dikkate aldıkları gibi, günlük, aylık, yıllık ve ömürlük ilaç maliyetlerini de dikkate almaları gerektiğini vurgulamak istedik. Akılcı ilaç kullanımı kılavuzlarında benimsenen “belirli bir bozukluk için önerilmiş olan etkili ilacın, gereken dozda, yeterli sürede, en düşük maliyetle kullanılması” ilkesi unutulmamalıdır. İlaç tedavilerinin, etkinlikleri yanı sıra maliyetlerinin de hesaba katılarak düzenlenmesinin uzun erimde ülke ekonomisine önemli katkılar sağlaması beklenir.

Mustafa Yıldız¹, Emre Osman²

KAYNAKLAR

- American Psychiatric Association (2021) The American Psychiatric Association practice guideline for the treatment of patients with schizophrenia. Third edition. Washington, DC: American Psychiatric Association.
- İlaç Fiyatları. <https://www.ilacrehberi.com/ilac-fihrist/> Erişim tarihi: 25 Eylül 2020.
- National Institute for Health and Clinical Excellence (NICE) (2014) Psychosis and schizophrenia in adults: prevention and management. NICE Guideline CG178; <https://www.nice.org.uk/guidance/cg178>. Erişim tarihi: 4 Nisan 2018.
- Öztürk MO, Uluşahin NA (2018) Ruh Sağlığı ve Bozuklukları. 18. Baskı. Ankara: Nobel Tıp Kitapevleri.
- T.C. Merkez Bankası Döviz Kurları. https://www.tcmb.gov.tr/kurlar/kurlar_tr.html Erişim tarihi: 10.01.2021.
- Yıldız M (2005) Psikotik bozuklukların tedavi maliyeti. *Türk Psikiyatri Derg* 16:146-7.
- Yıldız M, Cerit C (2006) Şizofreni tedavisinin yıllık maliyeti: Bir üniversite hastanesi verilerinden yapılan hesaplama. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni* 16:239-44.

Geliş Tarihi: 14.01.2021, **Kabul Tarihi:** 31.03.2021, **Çevrimiçi Tarihi:** 07.01.2022

¹Prof., ²Araş. Gör., Kocaeli Üniv. Tıp Fak., Ruh Sağlığı ve Hastalıkları AD, Kocaeli.

MY: <https://orcid.org/0000-0003-0769-1628>, **EO:** <https://orcid.org/0000-0001-5056-4953>

Dr. Mustafa Yıldız, e-posta: myildiz60@yahoo.com

<https://doi.org/10.5080/u26315>